

מוקצה, והוו דבר הניטל בשבת [שאינו ממעט, כדלעיל דף עז א] — אפילו הכי, אינן צריכין קבע [לקובען בקרקע] כדי שלא יטלו!

מאי טעמא?

כבידן קובעתן, שמתוך שהם כבידים אין באדם ונוטלן, וכקבועים הם.

וכעין הא דאמרינן לעיל דף עז ב לענין סולם צורי.

ורב יוסף אמר רבי אושעיא: סולמות שבבבל, אף שקטנים הם, ואין בהם ארבע שליבות, ואמרן לעיל דף עז ב שסולם מצרי אינו ממעט כיון שהוא ניטל בשבת [ראשונים], אפילו הכי, כיון שבבבל היו רגילים לעשותם גסים וכבדים, אינן צריכין קבע!

מאי טעמא — מפני שבבידן קובעתן.

ומפרשין: מאן דאמר [רבי אושעיא] האי דינא אסולמות — כל שכן דקלים, שמחמת כובדן אינן צריכין קבע.

אבל מאן דאמר [רבי חייא] האי דינא אדקלים, אבל סולמות, הקלים מהם, לא, אלא צריכין קבע.

בעא מיניה רב יוסף מרבה: כיון דבעינן סולם רחב ארבעה טפחים כדי למעט. אם נתן סולם רחב כל שהוא מכאן, וסולם כל שהוא [באותו צד של הכותל] מכאן, וכדי להשלים רחב ארבעה טפחים נתן קשין של

תבואה באמצע, שיהיו במקום השליבות — מהו [האם סגי בהכי]? [ראה ציור 1]

אמר ליה: דרך סולם שעליית הרגלים עליו היא באמצעו. וכיון שהכא אין כף הרגל עולה בהן, שהקשים של תבואה אינם חזקים דים — לא ממעט.

תו בעא מיניה רב יוסף מרבה: נתן קשין מכאן וקשין מכאן, וסולם רחב פחות מארבעה טפחים באמצע, וכיחד רוחבן ארבעה טפחים — מהו? [ראה ציור 2]

אמר ליה רב יוסף: הרי כף הרגל עולה בהן.

כלומר: כיון שהסולם נמצא במקום דריכת הרגלים, שפיר מהני הקשין להשלים הרוחב הנדרש כדי לאחוזו היד בהן ולעלות בסולם. [כן פירש רש"י. והראשונים פירשו באופן אחר].

תו בעא מיניה רב יוסף מרבה: כותל גבוה עמ-ב הרבה, ועשה לו סולם רחב כל שהוא, שראשו מגיע לראשו של כותל. ומתוך שלא היה רחב ארבעה כשיעור, חקק להשלים בכותל עצמו [שהיה משופע — תוספות], כעין שליבות ומדרגות, כדי להשלים רחב ארבעה טפחים. [ראה ציור 3]

ומיבעי ליה: בכמה גובה של כותל צריך להשלים ארבעה?

אמר ליה רבה: די לו שיחקוק להשלים ארבעה טפחים בגובה עשרה טפחים, דבשיעור "פתח" שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה, סגי, כיון שהסולם מגיע לראשו של

כותל. (17)

תו **אמר ליה** רב יוסף מרבה: לא השעין סולם על הכותל הגבוה כלל, וחקקו **כולו בכותל** — שעשה כמין שליכות ומדרגות בכותל שהיה משופע — **בכמה** גובה של כותל צריך שיחקוק רוחב ארבעה טפחים, אם ישלים שאר החקיקה עד לראשו של כותל ברוחב פחות מארבעה טפחים?

[ראה ציור בעמוד קודם]

אמר ליה רבה: בכי האי גוונא לא סגי בחקיקת ארבעה בגובה עשרה, אלא צריך שיחקוק רוחב ארבעה **מלא קומתו** של כותל.

ומתמה ליה רב יוסף: **ומאי שנא** מחקק להשלים לרוחב ארבעה טפחים, דסגי בגובה עשרה?

אמר ליה רבה: **התם**, שהסולם ממש מגיע לראשו של כותל — **מסתלק ליה** [נוח הוא לעלות עליו]. ולפיכך: כדי להשלים רוחב ארבעה, דיו שיחקוק עשרה טפחים בלבד, כשיעור "פתח".

אבל **הכא**, שאין לו כלל סולם אלא רק חקיקה — **לא מסתלק ליה** [אין החקיקה בכותל נוחה כל כך לעלות עליה]. ולפיכך: צריך שתהא חקיקה ארבעה במלא קומתו של הכותל.

בעא מיניה רב יוסף מרבה: כותל שבין שתי חצירות ו**עשאו לאילן סולם** — מהו שיועיל לערב אחד, כיון דאסור לעלות עליו בשבת, ד"אין משתמשין באילן"??

ומפרשינן לאיבעיין:

תיבעי לרבי דסבירא ליה לעיל בפרק בכל מערבין, שאם נתן "עירוב תחומין" באילן הוי עירוב, כיון דסבירא ליה לרבי שכל דבר שהוא משום שבות [כגון להשתמש באילן] לא גזרו עליו בין השמשות, והעירוב קונה שביתה בבין השמשות. ומכל מקום יש להסתפק, דילמא הכא לא מהני, כדמפרש ואזיל.

ותיבעי לרבנן, דפליגי התם על רבי, וסברי דאינו קונה שביתה, כיון דאסור להשתמש באילן אף בבין השמשות ואין יכול ליטלו משם, ומכל מקום יש להסתפק דילמא הכא מהני, וכדמפרש ואזיל.

ומפרשינן: **תיבעי לרבי** [ותיבעי לרבנן]:

מי נימא, **עד כאן לא קאמר רבי התם**, אלא משום דסבר: **כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו** בין השמשות, והוי עירוב — **הני מילי** גבי עירוב תחומין, דבבין השמשות הוא דקני שביתה, וכיון דבאותה שעה היה ראוי לו, הוי עירוב.

אבל הכא, גבי עירוב חצירות, אף שהעירוב מתיר בבין השמשות, מכל מקום אין העירוב מתיר אלא שתי חצירות שיש ביניהם פתח **לכולי יומא**, וכיון דאסור לעלות בסולם שבאילן כל היום, **לא** מועיל העירוב, אפילו לרבי.

או דילמא, אפילו לרבנן, שלגבי עירוב תחומין סברי דלא הוי עירוב, הני מילי התם דכיון דלדידהו אין יכול ליטלו אפילו בבין השמשות, אינו קונה לו שביתה.

17. על פי תוספות, ורש"י לקמן. וראה ריטב"א. ולא נתבאר בדברי רש"י, אם מיירי לענין עירוב לתשמישו בנחת.

17. על פי תוספות, ורש"י לקמן. וראה ריטב"א. ולא נתבאר בדברי רש"י, אם מיירי לענין עירוב לתשמישו בנחת.

מצוה. והיא הנאה מה שמערב ומסתמך על האילן.

או **דילמא** דהכא שרי **אפילו לרבנן**, דאף על גב דאסור הסולם בהנאה הא לא משתמש בה מידי.

ואם משום שאין יכול להשתמש בסולם — אין זה מונע את העובדה שבאמצעות הסולם **פיתחא הוא**. אלא, **ואריא**, איסור השימוש בסולם משול **הוא** לאריה אשר **רביע עליה**, שרובץ לפניו ומונע את המעבר דרכו, שאין יכול להשתמש בו בגלל הארי, אבל אינו צריך להשתמש בפועל בפתח כדי שיקרא פתח.

והיינו, שמכל מקום, החצירות מחוברין באמצעות פתח.

אמר ענה ליה רבה לרב יוסף:

א. **אילן** — מותר לעשותו לסולם, על אף שאינו עולה עליו, ואם עירבו שתי החצירות יחד הוי עירוב, ואפילו לרבנן דרבי.

ב. **ואשירה** — אסורה לשמש כסולם, מחמת שנהנה ממנה בכך, ואפילו לרבי יהודה [ריטב"א].

מתקיף לה רב חסדא: אדרבה, אילן שאיסור שבות של **שבת גורם לו** שלא יעלו עליו, **ניתפר** לשמש בשבת כפתח.

אבל הכא, **פיתחא הוא**, דאנן פיתחא בעינן שיהיה בין שתי החצירות, והא איכא. שהרי האילן הזה ראוי הוא לעלות עליו בחול, ורק איסורא דשבת **כאריא** [אריה] **הוא דרביע עליה** [רובץ עליו], הילכך לא נפיק מתורת פיתחא, שיוכלו לערב יחד כדי להשתמש דרך חורין שביניהן, [ריטב"א].

ולקמן פשיט ליה רבה לרב יוסף.

תו בעא מיניה רב יוסף מרבה: **עשאו** לעץ **אשירה** [אילן שעובדין אותו, ואסור בהנאה] **סולם** בין שתי חצירות — מהו?

[אם תימצי לומר דמשום אילן לית לן בה, הכא דהוי אשירה ואסור בהנאה, מהו?]

ומפרשינן לאיבעיין: **תיבעי לרבי יהודה** דסבר בפרק בכל מערבין מותר ליתן עירוב תחומין בקבר שהוא אסור בהנאה. **ותיבעי לרבנן** דפליגי התם וסברי דאסור. (18)

ומפרשינן: **תיבעי לרבי יהודה** [ותיבעי לרבנן]: **עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם, דמותר לקנות בית** [שביתה] **באיפורי הנאה, אלא התם, כיון דסבר רבי יהודה דבתר דקנה ליה עירוב לא ניהא ליה דלינטר** [שישמר העירוב]. ונמצא שאינו נהנה מהקבר אלא בקניית עירוב לחודיה — דהוי לצורך מצוה — ומצוות לאו ליהנות ניתנו.

אבל עירובי חצירות, להנאתו הוא ולא לדבר

דרבי יהודה סבר, שאינו צריך לעירוב אלא לקניית שביתה דהוי מצוה, ולפיכך מותר. וחכמים סברי דניחא ליה שישמר העירוב אף לאחר קניית השביתה, ולפיכך אסור ליתנו במקום שאסור בהנאה.

18. והתם מפרשינן פלוגתייהו, לדעת רב יוסף גופיה: דכולי עלמא סברי אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה, וכולי עלמא סברי מצוות לאו ליהנות ניתנו [אין הנאת מצוה חשוב הנאה, דלעול על צואריהם של ישראל ניתנו המצוות — רש"י ראש השנה דף כח א]. אלא

ומפסיק חריץ זה אפילו היה מלא קש או תבן. כי הקש או תבן לאו סתימה הם, דלא מבטיל להם בחריץ, דסופו ליטלם משם.

אבל היה החריץ מלא עפר או צרורות, אפילו בסתם, בטלים הם, ומערבין אחד ואין מערבין שנים, דהוי סתימה מעלייתא לחריץ, וכחצר אחת דמיא.

נתן עליו [על החריץ], נסר — משפתו אל שפתו כעין גשר — שרחב ארבעה טפחים, דהוי ליה כפתח שבין שתי חצירות. [ראה ציור 1]

וכן אם נתן נסר בין שתי גזוזטראות [מרפסות הבנויות על נסרים, שבולטין משפת תקרת עליה לרשות הרבים], זו כנגד זו, שהאחת משוכה מצפון לדרום, והשניה מדרום לצפון, והוי כפתח שבין שתי חצירות. [ראה ציורים 2-3]

הרי אם רצו מערבין שנים, ואם רצו מערבין אחד, לפי שהנסר מחברן כמו פתח.

אבל היה הנסר רחב פחות מכאן [מארבעה טפחים] אינו פתח.

ולפיכך: מערבין שנים ואין מערבין אחד.

גמרא:

בשער הציון בענין הגזוזטראות מביא שרבים תמדה על פירוש רש"י, ולכן מבואר הענין

אבל אשירה, שאיסור דבר אחר [של עבודה זרה] גורם לו להאסר בשימוש — לא ניתסר לשמש כפתח. (19)

איתמר נמי כסברת רב חסדא: כי אתא רבין, אמר רבי אלעזר, ואמרי לה, אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כל שאיסור שבת גרם לו, אסור לשמש כפתח.

כל שאיסור דבר אחר גרם לו, מותר לשמש כפתח!

רב נחמן בר יצחק מתני הכי:

אילן — פלוגתא דרבי ורבנן. דכשם דפליגי לענין עירוב תחומין, כן פליגי הכא, אם מהני.

אשירה — פלוגתא דרבי יהודה ורבנן, דפליגי גבי עירוב תחומין בקבר, והכא נמי, פליגי אם מותר.

מתניתין:

חריץ שבין שתי חצירות, ואין ביניהן מחיצה, והחריץ עמוק עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים, והולך לאורך כל החצר — מערבין שנים, ואין מערבין אחד.

אבל אם רחב פחות מארבעה טפחים [לכל ארכו — משנה ברורה], שנוח הוא לפסוע משפתו של חריץ לשפתו השניה, אינו מפסיק בין החצירות, ומערבין אחד.

19. עוד ביאר הריטב"א, דלא מיירי באשירה מחוברת, דאם כן מצד אילן לא מהני. אלא בעץ של עבודה זרה שהיה נעבד, ועכשיו הוא תלוש.

19. וביאר הריטב"א, דמיירי הכא באשירה של גוי, שיש לה ביטול משם עבודה זרה. וכיון שיכול לבוא לה היתר בשבת על ידי ביטול, משום הכי לא מיתסר.

עט-א

חלון

קמח-ב

ציור 25

על פי השולחן ערוך והמשנה ברורה.

והמאהיל על גג הבית טמא.

ותמהינן אמתניתין: וכי תבן לא חייץ [אינו סותם החרץ]?!

אבל אם יש לטומאה אהל בפני עצמה, שיש גובה טפח פנוי בין הטומאה והגג שעליה, אין הטומאה בוקעת ועולה, והמאהיל על גגה טהור.

והא אנו תנן לקמן: מתבן שבין שתי הצירות, שהיה גבוה עשרה טפחים — מערבין שנים ואין מערבין אחד.

[ראה ציור]

ואמאי אמרת הכא דהתבן אינו סותם?!

ב. בית שיש בו מת, שמילאהו תבן או צרורות על המת, ואין שם גובה טפח פנוי, וביטלו את התבן או את הצרורות לבית בפירוש, הרי זה בטל, וטומאה רצוצה היא, ובוקעת ועולה עד לרקיע.

אמר משני אביו: לענין מחיצה — כולי עלמא לא פליגי דתבן היא מחיצה.

הרי חזינן, כי רק אם ביטלו לתבן או לצרורות בפירוש, אין, הוי ביטול.

שאף על גב דעתיד ליטלו משם, כל כמה דהוי התם מחיצה היא, דלא גרע מאוכפות וכלי בהמה דתנן לעיל בפרק קמא דהוי מחיצה.

אבל אם לא ביטלו בפירוש, לא הוי ביטול. עט-א

ואמאי אמרת הכא דנתינת עפר סתמא מבטלת את אויר החרץ?!

אבל לענין חיצה [לחוץ בפני אויר החרץ, ולידון כסתום מפני שנעשה כקרקע], אי בטליה בפירוש ואמר: לא שקילנא ליה מהכא, בטיל התבן לקרקע, וחייץ.

אמר תירץ רב הונא: מאן תנא משנה זאת במסכת אהלות — רבי יוסי [שנוכר בענין זה, וכדלקמן] היא. ואילו משנתנו כאן היא כחכמים.

ואי לא בטליה בפירוש — לא חייץ.

ותמהינן עלה: אי תנא דאהלות רבי יוסי היא — הא איפכא שמעינן ליה!

שנינו במשנה: היה החרץ מלא עפר או צרורות, מערבין אחד ואין מערבין שנים:

דתניא בתוספתא דאהלות לענין טומאה רצוצה:

והוינן בה: וכי אפילו כסתמא, שאין ידוע אם עתיד לפנותו או לא, נמי חשוב החרץ כסתום?!

רבי יוסי אומר: היה שם תבן וידוע שאין עתיד הוא לפנותו, אך לא ביטלו בפירוש, הרי הוא כסתם עפר שאין ידוע אם עתיד לפנותו אם לאו, ובטל!

והתנן במסכת אהלות:

היה שם עפר וידוע שעתיד הוא לפנותו, הרי הוא כסתם תבן ולא בטיל!

א. בית שטומאת מת בתוכו, אם טומאה "רצוצה" היא, שאין לטומאה אוהל בגובה טפח בפני עצמה, הרי הטומאה בוקעת ועולה, עד לרקיע.